

DIVADELNÍ HRY PROVĚŘENÉ JEVIŠTĚM

Počínaje číslem 1/2002 jsme přílohu časopisu Amatérská scéna vyhradili textům divadelních her pro dospělé, výběru zajímavých a kvalitních her, které vznikly v tvůrčích dílnách amatérských divadelních souborů či jejichž autoři jsou členy těchto souborů, namnoze jejich vůdčími osobnostmi. Většina z textů, které vám na těchto stránkách nabídneme, takzvané prošla – byla prověřena jevištěm, a to úspěšně, a až na výjimky slavila úspěch na některé z klíčových přehlídek amatérského divadla v ČR, včetně Jiráskova Hronova.

U každého publikovaného textu naleznete dramaturgický pendant, coby pomůcku pro potencionální inscenátory, poukazující na kvality i úskalí divadelní hry.

Kontakty na autory a původní inscenátory jsou k dispozici na IPOS-ARTAMA u dr. Milana Strotzera – tel.: 02/6121568-7, e-mail: artama.divadlo@volny.cz.

Druhým textem v této řadě her pro dospělé prověřených jevištěm je hra Petra Macháčka **Buchty**. Napsal ji na námět Františka Večerníka st. Její vznik spadá do období, kdy byla prvně uvedena na scéně pražského amatérského divadla Kámen v autorově režii. Premiéru měla 17.5.2000.

Petr Macháček, narozený 1968, je absolvent Matematicko-fyzikální fakulty UK v Praze. Jeho oborem je fyzika. V současnosti se zabývá překladatelskou činností, zejména z angličtiny a francouzštiny a softwareovým poradenstvím. Je vedoucí Divadla Kámen v Praze, které mělo právě v minulých dnech svou derniéru hry **Buchty**.

(MS)

DRAMATURGICKÝ PENDANT

PETRA MACHÁČKA BUCHTY PLNĚNÉ ZÁZVOREM REALITY, MAŠLOVANÉ ANÝZEM SURREALITY, SYPANÉ MÝTICKÝMI DROBEČKY BÁCHOREČNÉ ŽMOLENKY

Motto: „*Je-li něco horšího v moderním světě, než úpadek vyšší morálky, je to upevňování nízké morálky.*“ G. K. Chesterton

Číst Macháčkovy texty je zajímavé, i když ne vždy snadné. Scénické a technické poznámky jsou neodmyslitelnou legitimní součástí textu směrem k tématu a k podstatě výpovědi, k postoji autora. Upřesňují, ujasňují a doplňují smysl jednání dramatických postav, jak je tvůrce ve své vizi viděl. Nikdo nemusí scénicko-režijní poznámky směrem k provedení a vyznění, tedy ke smyslu a řešení situací a hereckého jednání akceptovat. Každý může či má **BUCHTY** interpretovat zcela ve svém duchu divadelnosti, ale při rozkrývání smyslu hry je nemůže přejít – prostě musí text přečíst co nejotevřeněji a neobjektivněji. Při četbě ale zjistí, že mnohé z poznámek bude muset přijmout a nějakým způsobem se s nimi jevištně vyrovnat, neboť eliminovat je nelze. Gruntem je fakt, že Petr Macháček píše svérázný, realistický obraz současnosti. Jestliže lze říci, že někdy jsou prostředky hyperbolizované až do absurdna, je nutno dodat, že v žádném případě nelze hovořit o absurdním divadle sui generis. Naopak, jde o text pevně nad realitou rozkročený, a pokud je nutné nějaké zařazení do žánrových mantinelů, pak stojí za úvahu vzkrísit pojem *neorealismus*. Jistě, Macháček v žádném případě není Pasolini a **BUCHTY** nejsou **TEORÉMA**, ale jistá podobnost je vysledovatelná. Z toho plyne, že obrazné, metaforické sdělení tématu v divácích vznikne přes důsledné zacházení s konkrétní rekvizitou v konkrétně vybudované situaci v konkrétním, smyslově uchopitelném prostředí. Odtud pramení pohyb divadelního znaku, metaforické a metonymické řady, neboť imaginární rekvizity a abstraktní mlno nevyložených vztahů postav Macháčkově textu a z něho vycházející divadelnosti nesvědčí.

A teď, jaké základní motivické linie v textu naleznete, bez ohledu na to, že ne všechny jsou dostatečně propracovány; bez ohledu na to, z které linie učiníte téma hlavní a z které vedlejší.

Vše začíná už názvem hry **BUCHTY**. Název označuje realitu buchet, a současně metonymicky označuje hrdinu. Jak známo, hrdinové vycházející na rytířskou pouť zachránit svět, bývají vybaveni sakrálním pokrmem, Grálem zesvětlým do podoby povídkových, makových a tvarohových buchet. Text pak po-

tvzuje, že skutečně jde o hledání - macháčkovsky svébytné - hrdiny. Jací jsou současní hrdinové? Co je utváří a formuje? Chceme skutečně takové hrdiny? Spokojíme se s takovými hrdiny? Vždyť vedle **SYNA** existuje sice zestárlý a mýtický vyšeptalý, ale skutečný hrdina **MUROMEC**, stále přesahující všechny okolo! K hrdinovi nedílně patří milieu z něhož vychází, zde zastoupené rodinou, kterou netřeba nijak probírat, neboť je autorem výstižně zachycena.

V textu je linie ohrožení demokratických principů, i když se může zdát, že demokracie ve své podstatě je naplňována. Řeč je o katech, kteří svou předchozí činností umožnili vznik státu, v němž se - jak je nám sugerováno - dobře žije. Takže buď upřednostníte myšlenku, že vše se děje na záchranu frustrovaných hrdinů - *katů* (sic!) - jako dík celé společnosti za to, co pro ni udělali. Tím se ale propadnete do stalinského kultu či rakouské trafiky za zásluhy vojáků na bojišti. Nebo jste na pozici, že uplácíte draka specifickým druhem princezen, aby vás náhodou nesežral. Uplácíte sílu, která zdánlivě drží demokracii pohromadě. Zároveň ji uplácíte tím nejhorším principem televizní rulety, kterou sleduje celý národ zblblý předžvýkaným namodralým přísvitkem beden tak, že negaci veřejně přijímá a vydává za svatý čin. Když se Muromec postavám pokouší osvětlit zrůdnost takového losu osudu tahaného ze zvrhého osudí, vůbec mu nerozumí. To platí beze zbytku i přesto, že Muromec zvrhlost osudí jako takového sám do důsledků nechápe, jen logicky pojmenovává věci pravými jmény navzdory všem okolo. Rodině i úředníkům. Je tudíž zcela v duchu řádu pseudo-demokracie, že hrdina Muromec, který vyčuhuje, musí být zarovnán, i kdyby to znamenalo zkrátit ho o hlavu.

Současný hrdina **SYN** je vydáván za oběť, dobrovolnou a radostně danou oběť, takže má mít, měl by mít, velký přesah. Bohužel ona oběť i dobrovolnost, jak vyplývá z výše řečeného, jsou falešné - je zde převrácené znaménko. Tudíž žádný hrdina, ale kanonenfuter, byt' oslavovaný davy, a týmiž zhlouplými davy je mu záviděna sláva. Vedle něho hrdina **MUROMEC** podstupuje vědomě a dobrovolně oběť při jeho záchraně. Jde o obětování se z přesvědčení, i když se zdá, že fyzicky je už bezmocný a všem na obtíž.

Pak je zde **PUSINKA** hrdina-antihrdina, škůdce-antiškůdce, prostě postava rozporuplná. Samo jméno je zavádějící stejně jako přání, aby se mu či jí dostalo políbení, neboť se zdá, že strádá nedostatkem lásky. A hle, sotva se kdo slituje, sotva kdo projeví zájem a vtiskne mu polibek, odměnou je mu uhryznutí poloviny tváře. Zdá se že **PUSINKA**, postava vzešlá z mýtů (cosi jako žalostná Sfinga dávající hádanky), je postava záporná, ale kdo ví. Právě v mýtu naleznete různé nejednoznačné postavy a situace, které vás nutí zaujmout stanovisko, neboť teprve přes osobnostní postoj můžete rozšifrovat svět a své místo v něm. Vždyť i Muromec, který původně přijel Pusinku zahubit, při cestě na souboj s daleko strašnějším netvorem, státní hydrou, podlehne vábení Pusinky a políbí ji, a nijak mu nevádí, že zaplatil polovinou obličeje nebo tváře. Hle, jak samo pojmenování - **obličej** či **tvář** - zabarvuje postoj k výkladu textu. Pusinka je nejsilnějším metaforickým obrazem naší doby a je škoda, že není více rozvinuta. Ne moc, jen motivicky plastičtější. Neboť i ona má frustraci jako bývalí popravčí - frustraci podobnou a přece jinou. **PUSINKA** je zároveň významový a tematický pandán k **BUCHTÁM**, opět v metonymickém rozměru. Třeba právě zde je prostor pro ty, kdož budou text inscenovat - jen by tohoto křehkého mýtického skřeta neměli rozmazat, a neměli by zapomenout, že není jen v jedné situaci, ve které se fyzicky vyskytuje.

Výše jmenovaným i dalším nejmenovaným motivickým liniím a signálům, ze kterých je téma **BUCHTY** složeno, jde naproti lexikem a syntax textu. Poetické a zároveň dehonestující proslovy Vypravěčky. Uzavírací fráze a obsedantní floskule, které vytváří rytmus postavy a musí se s nimi počítat při temporytmu inscenace. Stupňování pojmů a přívlastků pojmů, trumfování frázemi, a občas balíček klišé jak svazek dynamitu s prskající zápalnou šňůrou omotaný kolem hlavy Bláznivého Petříčka. Pozor též na situace, které se zdají mít jasný cíl, ale na poslední chvíli překvapivě pro postavy i pro diváky přehodí výhybku, etc., atd.

To vše lze stylizací a výběrem prostředků posouvat v koncepci výkladu od vážnosti až k černé grotesce za jediného předpokladu: Východiskem je realita, obraz konkrétní reality.

Nuže, **BUCHTY** kladou otázku, z jakého těsta se pečou současní hrdinové a současní kati, jakou mají podobu, jaké mimikry. Dále jaké vzory či idoly (nezaměnit) potřebujeme, a jací jsou nám vnucování bez ohledu na to, zda je chceme. Že to všechno jsou příliš vznešená témata? Ano, ale naštěstí z textu Buchet nevyčuhují. Latentně v něm podřimují, skrytě plynou pod hladinou zdánlivé všednosti jak ledovec k Titaniku naší současnosti, která v mnohém má demokracii pouze v názvu, ale s naplňováním bývají potíže. **BUCHTY** prostě autor-sky stopují a divadelně cejchují současnost, jsou o ohrožení jak na fyzické, tak na filosofické úrovni.

Petr Macháček napsal text s postojem a názorem. Pravda, nemusíte s ním souhlasit a nemusíte souhlasit ani s těmito poznámkami, neboť ne vše je v něm dokončeno, ne vše je textově zvládnuto a propracováno. Jedná se však o typ divadelnosti, se kterým stojí za to se utkat.

Vladimír Zajíc

PETR MACHÁČEK

BUCHTY

OSOBY:

- Vypravěčka** (vznešená, v krásných šatech, naprosto odlišná od ostatních osob)
Otec (ošuntělý starší muž)
Syn (ošuntělý mladý muž)
Matka (starší, ne úplně stará žena)
Ilja Muromec (zestárlý bohatýr, v ošuntělé rubašce)
Maruška (dívka)
Pusinka (skřítek – např. herec v černém držící před sebou surrealistickou sochu)
Muž 1, Muž 2, Delegát (nejlépe stejný herec, pokud možno s jiným sakem a kloboukem)
Žena 1, Žena 2, Delegátka, Úřednice (lze řešit i jednou herečkou s rozdílným oblečením)

PROSTOR:

scény 1 až 11 a 14:

světnice; vzadu uprostřed police, vlevo sporák, lavice, židlička, vpředu uprostřed stůl a 3 židle, vpravo vpředu nebo před jevištěm kavalce, v rohu u kavalce zbraně (např. kyj, meč, sekyra, kopí), přílba

scéna 12:

les; stažené světlo, jeviště může být prázdné

scéna 13:

kancelář; uprostřed stůl, za ním židle, jinak může být jeviště prázdné

1. Vypravěčka, Muž 1, Muž 2, Žena 1, Žena 2, Matka, Otec, Syn, Ilja Muromec

(Světnice. Matka, Otec a Syn sedí kolem stolu, nic nedělají. Ilja Muromec leží na kavalci. Na scénu vychází Vypravěčka se stříbrnou škraboškou na hůlce, staví se k levému přednímu okraji, po chvíli recituje. Nechte, recituje pomalu a zřetelně, naprosto věcně, příjemným hlasem. Bodové světlo na Vypravěčku, pokud možno i osvětlení pozadí, stůl se sedícími pokud možno v přítmí.)

Vypravěčka: (Muž 1 a Muž 2 se v pozadí opakovaně potkávají a mávají na sebe klobouky, Žena 1 a Žena 2 se opakovaně potkávají a zdraví se šátky.) Městečko pod horami. Mezi hustými lesy. S bažinami a močály. Poklidné. Spokojené. Domky byly vystavěny na pevném podloží. Na polích bylo dost ovsy, ve stájích bučel dobytek, kolem úlů létaly včely a na stráních se proháněly vrány. Nad rybníky poletovali komáři, ryby je lapaly dlouhými zobáky a lidé chodili, zdravili se a mávali na sebe klobouky.

2. Vypravěčka, Matka, Otec, Syn, Ilja Muromec

(Světnice. Otec a Syn sedí u stolu a hrají karty o sirky. Matka se motá kolem plotny. Ilja Muromec leží na svém kavalci v koutě, který by měl představovat podkroví.)

Vypravěčka: V městečku žila rodina. V domku s políčkem, slípkami, rybízovými keři. Měli také kedlubny. V prasečnicku

chrochtalo prasátko.

(Zvláště pomalu.) Byla matka (Klidně pokyne rukou směrem k Matce.). Často se zabývala prací u plotny. Byl otec (Pokyne.) a syn (Pokyne.). V podkroví, na slaměném kavalci, skromně, snad i proti své vůli, snad i proti vůli ostatních, bydlel postarší podnájemník. Když býval mladší, býval bohatýrem. (Vypravěčka odchází tak, jak přišla.)

Matka: (Jde na polici pro sůl, vysype celou slánku do polévky na plotně, jde ke stolu a mrská po něm utěrkou, trochu rozhází karty.) Už to je. (Na vysvětlenou po pauze.) Bude se jíst.

Otec: (Brumlá si pro sebe, ale srozumitelně.) Jo, tak to musíme, jako, tohleto, zabalit, jo. Jo, tak to musíme, jako, tohleto, zabalit, jo jo.

Matka: (Jde směrem ke komůrce Ilji Muromce.) Pane Muromec! (Pokračuje v chůzi, brzo se zarazí a naslouchá.) Pane Muromec! (Naslouchá. Ilja Muromec se trochu hýbe na kavalci, ale jako by neslyšel.) Poslyšte, s čím to pořád tak chrastíte? (Ticho. Matka dojde až k Iljovi Muromcovi.) Pane Muromec, je to hotový.

Ilja Muromec: (Nemotorně se zvedá z lůžka, když stojí, vezme do ruky a potěšká jednu ze zbraní, opět ji uloží.) (Rázně.) Už du.

Matka: (Uvědomí si, že Ilja Muromec nejde.) Tak pojdte, ať vám to nevychladne!(Vrací se ke stolu, který Otec a Syn ještě nesklidili, přísně.) Tak sem snad něco říkala. (Pauza.) Jídlo bude.

Ilja Muromec: (Odšourává se ze své komůrky.)

Otec: (Brumlá si pro sebe, ale srozumitelně.) Jo, tak to musíme, jako, tohleto, zabalit, jo. Jo, tak to musíme, jako, tohleto, zabalit, jo jo.

Matka: (Odchází k plotně, pro sebe.) S čím to tam pořád tak chrastí?

Ilja Muromec: (Vchází, praští do stolu, k otcí.) Kolik se vyhrálo! (Praští do stolu, k synovi.) Kolik se prohrálo! Komu chyběj kalhoty! (s rachotem si přisedne)

Otec: Člověče, uklidněte se. Pořád ty vaše průpovědky, kdo to má... pořád...

(Otec se ohlédne na Matku, společně se Synem balí hru, podávají si ruce. Ilja Muromec jim bere karty.)

Ilja Muromec: Dáme poslední hru. Vo boty.

Otec: (Pohlédne mu na boty.) Ty vaše boty...

Ilja Muromec: (Lehce se zamyslí.) Tak vo stováka.

Otec: Kde byste ho vzal, člověče?

Ilja Muromec: Tak vo dva stováky. (Lehce se rozohňuje.) Tak vo tři stováky.

Otec: Člověče, dejte pokoj, chováte se jako dítě.

Ilja Muromec: (Němě praští oběma rukama do stolu.)

Otec: (Brumlá částečně smířlivě.) Můžete přece hrát jen vo to, co máte.

Ilja Muromec: A taky vo to, co nemám.

Matka: (Od plotny.) Že se všichni nestydíte. (Mávne utěrkou směrem k Otcí.) Aspoň ty bys moh mít. Rozum. (Pauza.) A kdyby vás tak ještě někdo slyšel.

Syn: (S určitým nadšením.) Tak vo sirky dáme!...

Ilja Muromec: (Znechuceně odhodí karty na stůl.) Karty vo sirky. Karty vo sirky.

Otec: (Normálně rezignovaně.) Člověče, člověče... jako dítě, člověče.

3. Matka, Otec, Syn, Ilja Muromec

(Matka nalévá polévku do hlubokých talířů. Přitom různě šuká. Ilja Muromec si vytahuje placatku vodky.)

Matka: Pane Muromec, co vy to pořád tak pijete?

Otec: Nevyptávej se pořád, co pije.

Matka: (Vrací hrnec na plotnu, pro sebe.) Co to pořád tak pije?

(*Matka si sedá a vyškrabuje hrnec, ostatní se dávají do jídla. Až na výjimky si všichni hledí talíře a na sebe se nedívají, pokřikují na sebe hodně nahlas.*)

Matka: Tak dneska bude losování, zase.

Syn: V kolik bude losování?

Matka: No ve vosum, zase.

Syn: Na kolikátce to bude?

Matka: No, na jedničce, zase.

Syn: Budete se koukat, dneska?

Matka: A co bysme jako dělali, zase?

Syn: Můžu říct Marušce? (*Pauza.*) Vona jim snad ta jednička nějak blbne, nebo co?

Matka: A proč bys jako nemoh, Marušce, zase?

Otec: (*Něco brumlá, něco jako:*) Ale tu její matku, tu její matku, to snad ani, jako tu její šílenou matku...

Matka: Ale to snad ta její matka nepříjde, a otec... (*Pauza.*) Že jo.

Otec: No, to tyhle snad nepříjdou, že jo? (*Oba se dívají na Syna, trochu strnule a s určitými obavami.*)

Syn: (*Po chvíli zabere.*) Né, to voni jako maj nákej vobraz, jako že vidět to je, ale že jim to jako snad trochu blbne, nebo co.

Matka: (*Chvilku přemýšlí.*) To abych něco upekla, né?

(*Chvilí se jí.*)

Matka: To jsem zvědavá, kdo to letos bude, zase. Minule přece vytáhli někoho z Voseka.

Otec: (*Brumlavě.*) Minule to bylo z Hradiště, né?

Matka: Z Voseka.

Otec: Vloni to nebylo z Hradiště?

Matka: Z Voseka to bylo.

Otec: (*Brumlavě.*) Jen aby nevytáhli tebe.

Matka: No a co, zase?

(*Otec a Ilja Muromec se na sebe podívají a zachechtají se.*)

Matka: No to by vás asi kleplo, zase.

(*Matka sklízí stůl.*)

4. Matka, Otec, Syn, Ilja Muromec, Pusinka

(*Matka přináší kávu. Je po jídle, příjemné přítomí, Matka, Otec a Syn pijí kávu, Ilja Muromec upíjí z placatky vodky. Matka výjimečně nešuká, příjemná atmosféra, stvořená pro vyprávění báchorek.*)

Matka: A pane Muromec, jestli se teda můžu zeptat, když je dneska ten večer (*Ilja Muromec opět trochu upije a Matka zaváhá.*) poslyšte, co vy to pořád tak pijete?

Otec: Neptej se ho pořád, co pije.

(*Pauza.*)

Matka: No, pane Muromec, chtěla jsem se zeptat, když je dneska ten večer (*Ilja Muromec upije, Matka se chce zase zeptat, ale ovládne se.*) trochu ... zeptat ... Proč vy jste vlastně tenkrát... do té naší země... přitáhl?

Otec: Neptej se ho pořád, proč sem ...přitáhl.

Matka: Ale proč jako, bych se nemohla zeptat, zase?

Otec: Už to tady říkal desetkrát.

Matka: (*Nedá se odradit.*) Pane Muromec...

(*Ticho, pijí.*)

Matka: (*Zkontroluje situaci, potom prosebně.*) Pane Muromec... (*Ilja Muromec začíná zaujatě vyprávět, přitom postupně usíná. Matka zaujatě naslouchá, Otec usíná, noviny mu vypadnou z ruky, Syn opravuje budík.*)

Ilja Muromec: Bylo to, už je tomu snad pět... nebo deset let... Já jsem měl do té doby hodně práce. Hodně jsem toho v mládí zastal. Likvidoval jsem nestvůrné obludy, zavilé nepřátele, obrovské obry, odporné skřety, zlodějně lupiče, pitomé pitomce, palicí sedmipudovou, kyjem dubovým, mečem mocným, rukama... rukama. Na svém koni bujném tisíce verst jsem pojezdil. Jedl jsem, a pil, a býka za

rohy míle jsem utáhl. (*Pauza, zálibně vzpomíná.*)

Matka: A viděl jste přitom taky něco zvláštního, pane Muromec?

Ilja Muromec: (*Senilně, ospale.*) Jednou jsem na lodici doplul přes vlnobítí mnohá až na ostrov Bujan. A tam byl u sloupku stříbrného zlatým řetízkem uvázan kocour vypravěč, který když se... (*Usíná.*)

Matka: (*Napovídá.*) Vpravo... vpravo.

Ilja Muromec: Vpravo dívá, pohádky a písně zpívá, však když hlavu... (*usíná*)

Matka: (*Napovídá.*) Vlevo... vlevo.

Ilja Muromec: Vlevo sehne, tu i tráva smutně lehne.

Matka: A nebylo to nebezpečný, pane Muromec?

Ilja Muromec: Mnoho potvor jsem potkal a do pŕetek se s nimi pustil. Ale potom... mě... začaly mě... bolet záda; tady nějak někde v kříži; a za krkem; a tady uprostřed; už jsem si netroufl... snad už jen na skřety, na šotky škůdce různé. (*Budík, který opravuje Syn, zazvoní, Ilja Muromec i Otec se probouzejí.*) I to by bývala mohla být moje práce, ale... v naší zemi jich už nebylo.

Matka: (*Trochu dychtivě.*) A tedy, pane Muromec, v naší zemi jich snad bylo?

Ilja Muromec: (*Lehce zálibně, lehce tajemně, lehce důležitě.*) Měl jsem informaci. Měl jsem informaci z důvěryhodného zdroje, že by se tady jeden pozůstatek mohl skrývat. (*Důležitě upije.*) Byl to (*Povstane.*) skřítek Pusinka.

(*Matka začíná usrkávat kávu lžičkou, vždy ji s cinknutím pokládá zpět do šálku. Frekvence se pomalu zvyšuje, před hlasitou větou Ilji Muromce se zvyšuje podstatně. Na tomto vrcholu (před vyslovením věty) se zastavuje. Frekvence má stejnou tendenci u Otce, který listuje novinami, a Syna, který se houpe na židli. Po chvíli se v jednom z rohů objevuje Pusinka - socha Pusinky, kterou drží herec(-čka) v černé masce (škrabošce) a na kterou střídavě svítí slabou, mihotavou, poblikavou baterkou. Pusinka začíná odporně zpívat, jen na pozadí, žádný řev. Po světlici začíná kroužit fialové světlo a zrychluje se podobně jako frekvence pohybů Matky.*)

Ilja Muromec: Skřítek Pusinka. Byl to malý tvor, s velkými ústy, zelenavý, ošklivý, s mimořádně odporným hlasem. Vyskytoval se, a snad se vyskytuje dodnes, v bažinách, v blízkosti cest, stezek, na doslech pocestným. Když pocestný uslyšel jeho skřehotavý hlas, a když se za ním vydal do bahnivých houštin, ten skřet na něm začal žebrat, aby mu dal pusinku. Ubohý pocestný mu ji dát nechtěl, vždyť mu byl ten skřet odporný, ale nakonec se nad ním vždycky slitoval (*Pusinka ztichne, Otec, Matka a Syn přestávají bláznit, Pusinka mizí*) - a ten skřet mu svejma zubákama ukousnul půlku tváře (*Podtržená část hlasitě a výrazně, ne křičení.*)

(*Otec, Matka a Syn dopíjejí své šálky všichni najednou - výrazný poslední lok. Po chvíli.*)

Matka: A našel jste ho?

Otec: Proč se ho zase ptáš, jestli ho našel?

Ilja Muromec: (*Zcela věčně.*) Ne.

Matka: A pane Muromec, jestli se teda můžu zeptat, když jste tady toho skřeta nenašel, proč jste zůstal v naší zemi?

Otec: A proč se ho zase ptáš, proč tady zůstal?

Ilja Muromec: (*Zcela věčně.*) Došly mi peníze. (*Věčně se zvedá a odchází na kavalec.*)

5. Matka, Otec, Syn, Ilja Muromec, Maruška

(*Matka, Otec a Syn usazení u televize, více světla, žádné tajemno.*)

Syn: Tak už to teda zapnu, né?

Otec: Jo, s těmahle řečma tohodle (*Pokyne hlavou směrem k podkroví.*)... podnájemníka.

(*Matka si povzdechne, případně s nějakým gestem, je jí líto, že skon-*

čilo její oblíbené vyprávění, vstává a sedá si k plotně, bere si jednu z mís a narychlo v ní přerovnává buchty. Zhruba v tuto chvíli se nějak přesunují židle, aby u stolu zbyly jen 2. Syn zapíná televizor. Ozývá se nesměle zaklepání. Matka se snaží narovnat buchty co nejrychleji. Všichni hloupě zírají na dveře. Zaklepání se po chvíli opakuje.)

Syn: To bude Maruška.

(Zaklepání se znovu opakuje.)

Otec: No ták. (Posunkem synovi ukazuje na dveře.)

(Syn jde otevřít. Přichází Maruška, Syn ji trochu postrkuje před sebou. Syn si rychle sedá, aby ho příchod moc nevyrušil ze sledování.)

Matka: (Přichází k ní s talířem buchet.) Tak už jsi tady, Maruško. Podívej, něco jsem upekla.

Maruška: (Nesměle.) Zase?

Matka: (Trochu uraženě.) Jo.

Maruška: Totiž jako že si nemáte dělat škodu.

Matka: (Stále drží pekáč a nabízí.) Jakou škodu, zase.

Maruška: (Bere si buchtu.) Tak děkuju.

(Maruška stojí a jí buchtu, ostatní zatím nejedí a sledují televizi.)

Otec: (Otočí se jen napůl k Marušce, nesměle.) No, tak si, Maruško, sedni, hm.

Matka: (Otočí se jen napůl k Marušce, povzbudivě.) No sedni si u nás, přece.

(Maruška si nemá kam sednout, tak si napůl sedá na opěradlo židle, na které sedí Syn. Syn nic. Po chvíli.)

Otec: (Otočí se jen napůl k Marušce.) No, tak si, Maruško, sedni, hm.

Matka: (Otočí se jen napůl k Marušce.) Sedni si u nás, přece.

(Maruška si nemá kam sednout, zůstává opřená o opěradlo židle, na které sedí Syn. Syn nic. Po chvíli.)

Matka: (Otočí se jen napůl k Marušce, trochu netrpělivě.) Maruško, sedni si, přece.

(Otec se otočí, pochopí, štouchno do Syna, ten se chvíli rozhlíží, co se děje, potom se neochotně zvedá a přináší od plotny čtvrtou židli. Maruška si poslušně sedá. Všichni sledují televizi. Po chvíli se Matka zvedá a jde pro buráky. Po chvíli.)

Matka: (Sype buráky do mísy na stůl.) Tak co?

Otec: Kdybys sledovala trochu, a neskákala tady po tom... baráku.

Matka: Jak to vypadá?

Otec: (Plácne novinami do stolu.) A sme to my!!

Matka: Jak, my?

Otec: No náš vokres přece, kdybys sledovala, náš vokres je to.

Maruška: Eště aby to tak bylo naše město!

Otec: (Plácne novinami do stolu, rozjařeně.) HA!

Matka: A proč se nedívá taky Muromec, kde je? A s čím to pořád tak chrastí? (Bere si pletení a sedá si k plotně.)

Otec: Dej pokoj, kdybys sledovala, radši. (Nenávistně se zadívá směrem k Iljovi Muromcovi.) Podnájemník.

Matka: (Začíná horečně plést, po chvíli se zaposlouchá směrem k Iljovi Muromcovi, který zachrastil.) S čím to asi pořád tak chrastí? (Pokračuje v pletení.) (Ticho.)

Otec: (Zakřičí, bez úderu novinami.) A sme to my!!

Matka: Jak, my?

Otec: No naše město přece, kdybys sledovala, naše město je to.

Maruška: Eště abysme to tak byli my!

Otec: (Plácne novinami do stolu, rozjařeně.) HA!

Matka: Minule vytáhli někoho z Voseka.

Otec: Minule to bylo z Hradiště. HA!

Matka: To snad to bylo z Voseka, né?

Maruška: (Excitovaně.) Už to tam nacpali, vidíte?

(Všichni kromě Matky, ta zrychluje pletení, se vrhnou na buráky, které dosud nejedli. Mají jich plnou ruku i pusy. Vadí jim to v mluvení.)

Maruška: Už to roztočili, to kolo!

(Všichni kromě Matky, ta dále zrychluje pletení, si znovu nabouráky, ačkoliv je už předtím nemohli pobrat, intenzívně je hltají.

Soustředěně se dívají a přitom je cpou do plných pus.)

Maruška: Tak už to zastavili, to kolo!

(Pomlka. Všichni ztuhli a dívají se. Zapomněli i na buráky.)

Maruška: (Překvapeně.) Ivan Dolejšek.

(Maruška a Matka se s trhnutím obrátí na Syna, ztuhnou a civí na něj. Syn se pořád dívá na televizi, je naprosto v pohodě.)

Otec: (Znovu začíná přezvykovat buráky a brumlá si.) Dolejšek, Ivan Dolejšek, kterej to vlastně...

(Potom i Otcí dojde, kam hledí Maruška a Matka, s trhnutím se obrací na Syna, ztuhne a civí na něj. Všichni na něj po určitou dobu civí, Syn se lehce zmateně rozhlíží. Potom si překvapeně sahá na hrudník, může se zatáhnout za uši. Výraz má stále stejně přihloupý, jenom víc nadšený, ani radost, ani zklamání.)

Otec: (Nakonec rozjařeně plácne rukou do stolu.) HA!

6. Matka, Otec, Syn, Maruška, Vypravěčka, Delegát, Delegátka, Muž 1, Žena 1

(Otec a Syn sedí za stolem. Matka a Maruška se pohybují kolem plotny. Ilja Muromec je na kavalci. Po zaklepání vchází Delegát a Delegátka (delegáti). Delegát sundává klobouk. Otec a Syn vstávají.)

Delegát: Hledáme pana Dolejška.

Otec a Syn souč.: To jsem já.

Delegát: Tak kdo z vás je pan Dolejšek?

Otec a Syn souč.: Já.

Delegátka: (Lehce podrážděně.) Tak kdo z vás je teda pan Dolejšek?

Syn: Já sem ten vylosovanej.

Delegát: (Velmi mile, podává mu ruku.) Přišli jsme vám poblahopřát.

Delegátka: (Velmi mile, podává mu ruku.) Blahopřejeme vám jménem celého města.

Otec: Má štěstí, ten náš kluk.

Delegát: (Velmi mile, podává mu ruku.) Tedy šťastný pan otec, že.

Delegátka: (Velmi mile, podává mu ruku) I vám tedy blahopřejeme (Posunek na Muže 2, naznačující: "můžu?") jménem celého města.

Maruška: (S buchtami.) Nabídněte si.

Delegát: (Bere si buchtu.) Velmi rád si od vás vezmu buchtu. (Staví se dojatě směrem k hledišti, nejl.)

Delegátka: (Bere si buchtu.) Šťastnou to buchtu, která byla upečena při takové příležitosti. (Staví se vedle Delegáta, nejl.)

(Po chvíli Delegát a Delegátka odcházejí, pozadu a za sebou, začínají ukusovat buchty.)

(Dále v pořadí jak psáno nebo podobně. Po zaklepání vchází Žena 2, Otec a Syn vstávají, Žena 2 potřese Otcí rukou, plácne Syna po zádech, obejmě se s Matkou a dostane od Marušky buchtu. Žena 2 odchází. Otec a Syn si sedají, Syn si bere buchtu.)

(Během předchozího výstupu přichází Vypravěčka, na své obvyklé místo a obvyklým způsobem.)

Vypravěčka: A tak Ivan oslavoval.

(Vypravěčka odchází, přitom vchází bez zaklepání Muž 1 s kloboukem, sundává ho, Otec a Syn vstávají. Muž 1 je trochu zmatený, neví, co by měl při takové příležitosti udělat, nakonec potřese Matce rukou, plácne Marušku po zádech, políbí Otcí ruku a od lehce překvapeného Syna si vezme nakousanou buchtu. Syn si okamžitě bere druhou. Nasazuje si klobouk, urychleně odchází, ale plete si směr ke dveřím, opět se vrací, opět bere Synovi nakousanou buchtu, rychle odchází, aby to už měl za sebou. Otec a Syn si sedají.)

Otec: To byl nákej magor, tohleto.

7. Matka, Otec, Syn, Ilja Muromec, Maruška

(Všichni jako v předchozí scéně, zrovna nepřichází žádný gratulant.)

Matka: Kde je Muromec?

Otec: Dej pokoj, kde je, pořád. Buď ráda, že je klid. Podnájemník.

Matka: (*Zaposlouchá se.*) Asi je nahoře, na tý své posteli. (*Naslouchá.*) S čím von to tam pořád tak chrastí? (*Chvilí přerovnáva buchty, potom popojde dopředu.*) Tak my tady pořád tak slavíme, lidi nám sem choděj blahopřát, už sme jim dva pekáče buchet snad rozdali, a Muromec ... (*Vrací se k plotně, přendá 2 buchty.*) nahoře ... (*Přendá 2 buchty.*) chrastí.

Otec: Tak ho teda snad jako zavolej, to je pořád.

Maruška: Vždyť to ani neví, co nás tak potkalo.

Matka: Pane Muromec. (*Žádná reakce, Matka jde tedy nahoru, následována Maruškou.*) Pane Muromec, pane... (*Při vstupu do komůrky se zarazí.*) Prosím vás, s čím to tady tak chrastíte, zase?

Ilja Muromec: (*Leží na kavalci.*) Co je?

Maruška: (*Matka přes rameno, dychtivě.*) Pane Muromec, víte co? Víte, co se stalo? Vždyť vy ani nevíte, co nás tak potkalo!

Matka: (*Dychtivě.*) Vylosovali Ivana, Ivana, našeho, no to snad není možný, že jo?

Ilja Muromec: (*Sedne si na kavalec, ospale.*) Co? Koho? Ivana vylosovali?

Matka: (*Dychtivě.*) No to snad ani uvěřit tomu nemůžem! (*Sejde do světnice, za ní sejde i Ilja Muromec, Maruška chvilku zůstává v komůrce, prohlíží si zbraně. Když si všimne, že už je sama, rychle se také vrací.*)

(*Otec čte noviny a Syn sleduje televizi, Matka i Maruška se usazují ke stolu.*)

Ilja Muromec: (*Ospale dosedá na židli mimo stůl.*) A co to jako znamená, vylosovali...?

Otec: Jak, co to znamená, člověče?

Ilja Muromec: Jako co teda vyhrál.

Maruška: (*Dobromyslně a dychtivě.*) Ale pane Muromec, včera bylo jedenáctýho března!

Ilja Muromec: A má bejt?

Otec: Jak, má bejt, člověče?

Matka: No co by to znamenalo, pane Muromec!

Otec: Už jsme mu to říkali sedmkrát přece, podnájemníkovi.

Maruška: Já vám to přečtu třeba tuhle v novinách.

Otec: (*Lehce podrážděně.*) Tak mu to tedy vysvětlíte povosmý.

Maruška: (*Čte.*) Brm brm brm brm... brm brm brm brm... naše země byla v té době zamořena nejrůznějšími podvodníky, zloději, přepadači, lupiči, vražedníky, gangstéry a dalšími zločinci. Když ...brm brm brm... tyto živly bylo třeba zlikvidovat. Brm brm brm brm... Při likvidaci těchto prvků, závorka, libovolného kalibru, konec závorky, brm brm brm... (*Je přerušena.*)

Syn: Byla kulatá nebo hranatá?

Maruška: (*Podívá se.*) Kulatá.

Syn: (*Spokojeně.*) No to já bych řek, že byla kulatá, sem si to taky myslel.

Maruška: (*Pokračuje ve čtení.*) Brm brm brm... byla nezbytně nutná značná kapacita katů, jakož i jejich vysoká jakost. Jenom tak bylo možné dosáhnout toho, aby se na polích rodilo, po lesích chodilo, v jezerech koupalo, silnicemi jezdilo, v sušárnách sušilo, v pískovných pískovalo, v omílnárnách omílalo ...brm brm brm. Brm brm brm brm...

Ilja Muromec: (*Skočí jí do řeči.*) A co má teda bejt?

Maruška: No... (*Rozpačitě se rozhlíží. krčí rameny.*) Víc tady nestojí.

Otec: (*Podrážděně.*) No tak mu to teda vysvětlíte podevátý.

Maruška: Po devátý... No... Víc tady není.

Otec: Jé, no tak: když se všechny ty zločinci zlikvidovali, kdo z toho paradoxně vyšel jako nejhůř? Kdo na to pa-ra-dox-ně jako nejmíc doplatil?

Maruška: (*Hloupě.*) Kdo?

Syn: (*Nacvičeně, jako ve škole.*) Ty katové.

Matka: (*Nacvičeně, téměř současně.*) Ty katové.

Otec: A proč?

Maruška: (*Hledá v novinách, potom hledí hloupě na Syna.*) Proč?

Syn: (*Nacvičeně, jako ve škole.*) Protože neměli práci.

Matka: (*Trochu se zapomněla, ale téměř současně.*) Jo, jo, práci. (*Otec vstává a začíná didakticky pochodovat.*)

Otec: (*Unaveně didakticky.*) No, a protože jim za tolik vděčíme a nechceme je nutit, aby šli potupně do důchodu, ani aby začali pěstovat jetel, jahody, kovat kovadliny, nebo aby se dokonce sami začali věnovat (*Didaktická pauza.*)

Syn: (*Jako ve škole.*) Zločinu.

Matka: (*Téměř současně.*) Zločinu.

Otec: Zločinu, jednou za rok, jedenáctýho března, se jim jako jeden vobčan vylosuje a ten vobčan potom, JAKO, jako představuje všechny ty neřády, který se dřív likvidovali, a voni teda aby mohli, alespoň JAKO, vykonávat to svoje řemeslo, voni ho jako, jako teda všichni dohromady, voni ho jako... (*Ukáže si na krk.*) KCHCH!... sejmou. (*Patetická pomlka.*) Už to chápete, vy... vy... cizince?

Ilja Muromec: (*Pokrčí rameny, neurčitě.*) A to teda jenom jako nebo dovopravdy?

Otec: Jako, no jako DOVOPRAVDY.

Ilja Muromec: To mi chcete říct, že to udělají DOVOPRAVDY?

Otec: Ne, jenom jako DOVOPRAVDY... dovopravdy jen jako...

Syn: (*Dychtivě.*) No, a co tomu říkáte?

Ilja Muromec: (*Odplivne si.*) No to je pěkná hovadina.

Otec: (*Formálně důrazně, bouchá pěstí do stolu.*) Takhle se v mém baráku teda jako mluvit nebude.

Matka: (*Podrážděně a útočně.*) A s čím to pořád tak chrastíte?

Ilja Muromec: (*Nebere v úvahu Otce ani Matku, mluví k Synovi*) A letos jako že seš to ty, jo?

Matka: (*Už zase dychtivě, tetelí si ruce.*) No to snad ani věřit by tomu člověk nemohl! (*Se zalíbením se zadívá na Syna.*)

Ilja Muromec: (*Vyndá si placatku vodky, napije se, potom rozhodně.*) Neboj se, já to tak nenechám. Já (*Sebevědomě se rozhlédne.*) tě z toho vysekám.

Syn: (*Nechápavě na něj civí.*) Proč jako?

Ilja Muromec: No, (*Napije se vodky.*) já třeba vezmu dubovou palici a ty nákej klacek, nebo hůl, a vyboucháme je z toho zohavilýho hlavního města.

Otec: Tak takhle se v mém baráku mluvit nebude. (*Vstává a našťvaně odchází, práskne dveřmi; chvilka ticha, potom se zase vrací, nervózně postává u dveří, hledá po kapsách sirky a neúspěšně si zapaluje cigaretu nebo dýmku.*)

Matka: (*Smířlivě, k Otci.*) Ale dyk pan Muromec neví, co mluví. (*Pauza.*)

Matka: (*Lomí rukama, k Synovi.*) Ale dyk pan Muromec neví, co mluví. (*Pauza.*)

Matka: (*Lomí rukama, k Otci.*) Ale dyk pan Muromec neví, co mluví. (*Pauza.*)

Ilja Muromec: (*K Synovi.*) Hele: chtěj tě sejmout?

Syn: (*Hloupě.*) Jo, ale...

Ilja Muromec: Proved si něco?

Syn: Ne, ale...

Ilja Muromec: Tak tě z toho vysekáme. (*Praští do stolu a odchází.*)

Matka: (*Lomí rukama.*) Ale dyk pan Muromec neví, co mluví. (*Otec stále neúspěšně zapaluje cigaretu nebo dýmku.*)

8. Matka, Otec, Syn, Ilja Muromec, Maruška, Žena 2

(*Otec, Syn, Matka a Maruška, která připravuje buchty na mísu, jako na začátku předchozí scény, zrovna nepřichází žádný gratulant. Zaklepání. Všichni čekají dalšího hosta, hledí dychtivě na dveře. Vchází bizarní hubená stará Žena 2 v bizarním oblečení. Na rameni má tašku větší než kabelku. Překročí práh, zavře za sebou a stojí. Ostatní ztuhnou a zmateně hledí na sebe a na ni. Tuto ženu PŘECE neznají. Po nějaké chvíli se Matka částečně vzpomíná.*)

Matka: Nechtěla byste... buchtu... nebo aspoň... mlíko... máslo, sůl...

Žena 2: Ne, děkuji.
(*Stísněné čekání.*)

Žena 2: Nechcete si koupit pavouka, nebo žábu?

Matka: To asi... ne.
(*Tísňivé ticho.*)

Maruška: (*Snaží se zachránit situaci.*) Přinášejí... ti pavoučci a... ty... stonožky... štěstí?

Žena 2: Pavouci ano. Žáby ne.

Matka: Ale my... my štěstí nepotřebujeme. Už ho máme... Už ho prostě máme. A nemůžeme o ně přijít.

Žena 2: Kupte si tedy smůlu.

Otec: Nepotřebujeme.

Žena 2: Zelenou nebo hnědou. Prodávám je. Mám je tady v té tašce. (*Lehce pokyne směrem k tašce, ostatní hledí na tašku.*)

Maruška: (*Nese Ženě 2 buchtu, která ji padá na zem, ona ji sbírá.*) Vemte si... s tvarohem a... a snad už... (*Rozpakuje se, přinese ještě jednu.*) Tahle je s povídkama. Ze švestek. A už... (*Snaží se vystrčit ji ze dveří, Žena 2 se ani nehne - okamžik klidu, potom malíčkem Marušku odstrčí*)

Žena 2: Tak třeba příště. (*V klidu odchází.*)

9. Matka, Otec, Syn, Ilja Muromec, Maruška, Muž 1

(*Uspořádání jako v 6.*)

(*Otec a Syn sedí za stolem. Matka a Maruška se pohybují kolem plotny. Ilja Muromec je na kavalci.*)

Po zaklepání vchází Muž 1 s kloboukem, sundává ho, Otec a Syn vstávají, Muž 1 potřese Otcí rukou, plácne Syna po zádech, políbí ruku Matce a dostane od Marušky buchtu. Nasazuje si klobouk, odchází. Otec, Syn, Matka i Maruška si sedají a začínají pojídat buchty. Ilja Muromec vstává z kavalce a bere si palici nebo jinou zbraň. Vtrhne do světnice, ostatní na něj s plnu pusou civí.)

Ilja Muromec: Vemu palici a všechno jim to tam rozflákám.

Maruška: (*Poučně.*) Ale pane Muromec, tam mají všechno hrózně pevný.

Ilja Muromec: Sukovicí, hnáty jim zpřerážím. (*Odchází a sedá si na kavalce.*)

Maruška: (*Poučně, do vzduchu.*) Mají přílby. A kosti, ty jim nezlomíte, sou plný vápna, ty hrózně vydržej.

Otec: (*Poodejde na kraj jeviště.*) Podnájemník. (*Vrací se ke stolu.*)

(*Otec, Syn, Matka i Maruška se usazují a začínají pojídat buchty. Ilja Muromec vstává z kavalce. Vtrhne do světnice, ostatní na něj s plnu pusou civí.*)

Ilja Muromec: Vjedu tam na koni a rozdupu tam ty... záhony.

Maruška: (*Poučně.*) Ale pane Muromec, tam přece žádný zvířátka nesmějí.

Ilja Muromec: Nebo na krávkě, jen tak, bez sedla. Jen tak na hřbetu. (*Odchází.*)

Maruška: (*Poučně, do vzduchu.*) Sedlo, nesedlo. Ani koně, ani krávy. Zvíře jako zvíře.

Otec: (*Poodejde na kraj jeviště.*) Podnájemník. (*Vrací se ke stolu.*)

(*Otec, Syn, Matka i Maruška se usazují a začínají pojídat buchty. Ilja Muromec vstává z kavalce. Vtrhne do světnice, ostatní na něj s plnu pusou civí.*)

Ilja Muromec: Krumpáčem koryto řeky vodvrátím a ryby... ryby budou žrát jejich... vodu.

Maruška: (*Se strachem v očích.*) Ale pane Muromec, to by (*Zajíkne se.*) to by vám dalo (*Vzdechne, zajíká se, asi z ní vyleze něco strašného.*) to by vám dalo náramně práce.

Ilja Muromec: A do té vody, budu sekat sekerou. (*Odchází a sedá si na kavalce.*)

Maruška: (*Už klidněji, poučně.*) A sekera se ve vodě otupí... myslím.

Otec: (*Poodejde na kraj jeviště.*) Podnájemník. (*Vrací se ke stolu.*)

10. Syn, Vypravěčka

(*Syn si jde pro bílou košili, rozevlátě a trochu nemotorně si svléká došavadní a obléká si bílou. Případně hřeben...*)

(*Přichází Vypravěčka, na své obvyklé místo a obvyklým způsobem.*)

Vypravěčka: A tak se Ivan připravoval.

11. Matka, Otec, Syn, Ilja Muromec, Maruška

(*Syn na forbině pojíždá buchty, mezitím se postupně loučí. Loučící stojí v řadě a postupně k němu přistupují jako na orloji. Nejdřív s Otcem - na chvíli pohled z očí do očí a potom chlapské podání ruky, potom s Matkou - vášnivý polibek z její strany a letmý od Syna, potom s Maruškou - vášnivé objetí z její strany a trochu nervózní od Syna.*)

Maruška: Jsem na tebe tak pyšná.

(*Syn balí batůžek (budík, šroubovák, buchty) pomalu odchází po schodech do hlediště, couvá, ohlíží se, mává rukou, Otec kloboukem, Matka utěrkou a Maruška kapesníkem. Přichází Ilja Muromec, dívá se za Synem, nechápavě na ostatní.*)

Ilja Muromec: (*Po chvíli.*) Tak vy se s ním jako loučíte?

Matka: Budeme se na něj dívat.

Maruška: V televízi.

Ilja Muromec: (*Po chvíli.*) To se s ním vopravdu loučíte?

Maruška: (*Na vysvětlenou.*) V televízi. Se budem, dívat.

Ilja Muromec: (*Po chvíli praští do stolu.*) Aspoň pudu s ním, sakra.

Otec: Člověče, neblbněte.

Ilja Muromec: Aspoň ho doprovodím do toho zhovadilýho města.

Matka: (*Napomíná ho.*) Ale pane Muromec.

Otec: Člověče, neblbněte.

(*Syn se dostal mimo dohled. Chvíli pauza bez pohybu.*)

Ilja Muromec: (*Jde si do své komůrky pro palici, vrací se, ještě si to rozmýšlí, bere i jednu další zbraň, vrací se do světnice, zálibně polaskává zbraně.*) Tak to bysme měli. (*Má se k odchodu.*)

Matka: Pane Muromec, pane Muromec. (*Ilja Muromec se zastaví a hledí na ni.*) Prosím vás. Řekněte mi. Pane Muromec, prosím vás, řekněte mi. (*Pauza, další větu pronáší do ticha a strnulosti.*) Čím vy to pořád tak chrastíte?

Ilja Muromec: (*Poodhrne si košili.*) Mám na sobě... železnou košili. (*Maruška k němu přistoupí a hledí na plíšky, plna obdivu si s nimi zkouší zachrastit. Ilja Muromec odchází.*)

Matka: (*Po sebe, nevěřičně, s obdivem.*) Železnou košili.

Otec: (*Přechází po světnici, umírněně gestikuluje.*) Podnájemník (*Pauza.*) Už tenkrát jsem ti říkal, aby ses na něj vykašlala. (*Pauza.*) Podnájemník.

Matka: (*Částečně se probírá ze zasnění.*) No a měla jsem ho snad nechat na ulici? A nájem to taky není špatnej, co nám platí... (*Zasněně.*) A má železnou košili.

Otec: Podnájemník. (*Pauza.*) Ten nájem, co není špatnej, nás teď může přijít pěkně draho. (*Pauza.*) Kdo ví, co udělá. Kdo ví, k čemu ho navede.... Dyk ten kluk je taky pitomej.

Matka: (*Pokřčí rameny.*) Dyk ten kluk je taky po tobě. (*Zasněně.*) On má železnou košili.

Otec: Podnájemník.

Matka: Železnou košili.

12. Syn, Ilja Muromec, Pusinka

(Ilja Muromec a Syn klopýtají nocí - před jevištěm. Následující výroky pronášejí všichni včetně Pusinky v pevném rytmu, oddělené stejnými pauzami. Součástí rytmu nejsou podtržené řádky.)

Ilja Muromec: Zhovadilý močály.

Syn: Člověk aby si...

Ilja Muromec: Slatiny.

Syn: Člověk aby si dával...

Ilja Muromec: Smradlavý!

Syn: Člověk aby si dával bacha...

Ilja Muromec: Provlhlý.

Syn: Při každém kroku to mlaskne.

Ilja Muromec: Košili propocenou. (Zachrastí košilí.)

Syn: Chytá to boty, jako kdyby trčely chapadla...

Ilja Muromec: Zhovadilý močály.

Pusinka: (Objevuje se v rohu, začíná skřehotavě zpívat v močálu, tj. na jevišti; trhá to uši.)

Syn: (Stále ve stejném rytmu.) Možná, že něco slyším.

Ilja Muromec: Pod nohama to čvachtá.

Syn: (Zatahá Ilju Muromce za rukáv.) Možná, že někdo zpívá.

Ilja Muromec: To by mě teda... počkej na cestě. (S palicí pevně v ruce se vydává k rohu jeviště, je-li třeba, vystupuje na něj.)

Syn: Možná, že tady někdo zpívá.

Pusinka: (Ve stejném rytmu jako Ilja Muromec a Syn.) Tady jsem, pojď, polib mě.

Ilja Muromec: Co ty seš to za skřeta. (Rozhlíží se, hledá.)

Pusinka: Tady jsem, polib mě.

Syn: Jako by tady někdo zpíval.

Pusinka: Polib mě, polib mě.

Ilja Muromec: Tak pojď blíž, skřete.

Pusinka: Polib mě, polib mě.

Syn: Někdo třeba zpíval.

Pusinka: Polib mě, polib mě.

Ilja Muromec: (Stále v rytmu: líbá Pusinku - prodloužený bodově osvětlený polibek; [CHRAAAMST] Ilja Muromec si okamžitě navléká černou polomasku.)

Pusinka: (Stále v rytmu: falešný, skřípavý, zalykavý smích.)

Ilja Muromec: (Mává kolem sebe palicí.) Palicí. Rozmáchnu. Rukama. Holýma.

Pusinka: (Falešný, skřípavý, zalykavý smích, mihotavě se pohybuje kolem Ilji Muromce.)

Syn: Pane Muromec!

Pusinka: (Smích doznívá, Pusinka mizí.)

Ilja Muromec: (Blíží se k Synovi, stále mává palicí.) Palicí. Rozmáchnu.

Syn: (Informuje Ilju Muromce o novince.) Pane Muromec, chybí vám půlka tváře.

Ilja Muromec: Chybí mi půlka tváře?

Syn: (Věcně.) Chybí vám půlka tváře. Ani poznat vás nemůžu.

Ilja Muromec: (Věcně.) Chybí mi půlka tváře.

Syn: (Věcně.) Chybí vám půlka tváře.

Ilja Muromec: (Věcně.) Chybí mi půlka tváře.

(Ilja Muromec a Syn vycházejí ze scény do temnot – doleva.)

13. Syn, Ilja Muromec, Úřednice

(Ilja Muromec se škraboškou a s palicí a Syn jsou v ostře osvětlené kanceláři. Za stolem sedí Úřednice.)

Úřednice: Tak kterej ste ten... (Chvilí šmátrá v papírech.) Dolejšek? Ivan Dolejšek?

Syn: (Hrdě.) Já.

Úřednice: (K Iljovi Muromcovi.) A kdo ste vy?

Ilja Muromec: Palicí. Rozmáchnu. Skřet ukous, rozkous, prokous,...

Úřednice: A nekecáte, náhodou?

Syn: Ne, nekecá.

Úřednice: (K Iljovi Muromcovi, který si dosud žbrblá.) Heleďte, tady je úřad, né teletník. (Po chvíli.) Podte blíž, mám tady fotku. (Dívá se na fotku.) No, trochu blbou.

(Ilja Muromec a Syn přistupují trochu blíž.)

Úřednice: To mi zas dali fotku. To snad fotilo tele. (Okamžik porovnává fotku s Iljou Muromcem a Synem, potom rezolutně.) Tak ste to vy. (Ukáže na Ilju Muromce.)

Ilja Muromec: Palicí. Rozmáchnu. Rozmáchnu. Palicí. (Atd. až do konce scény.)

Úřednice: (Rezolutně bere Ilju Muromce za límec o odvádí ho z jeviště.)

Syn: (Recituje.) Jsem to já, já, jsem to já, Ivan, to jsem já, ten vylosovanej.

Úřednice: (Otočí se na syna.) Heleďte, nekecejte.

(Úřednice s Iljou Muromcem odchází, zůstává Syn a pomalu a obřadně se chytá za hlavu. Přichází Vypravěčka.)

Vypravěčka: Tak došlo k omylu.

14. Otec, Syn, Matka, Maruška

(Ve světlici. Syn provinile stojí, Otec a Matka sklesle sedí, Maruška je schoulená u plotny.)

Matka: (Monotónně po celou scénu, s proměnlivou hlasitostí, aby byli slyšet i ostatní.) Taková vostuda, taková vostuda, taková vostuda, ..., ..., ...

Otec: (Po chvíli k Synovi.) Jak se ti to mohlo stát.

Syn: Chyběla mu půlka tváře. Spletli si ho.

Otec: (Po chvíli k Synovi.) Jak se ti to mohlo stát.

Syn: Chyběla mu půlka tváře. Nebylo poznat.

Otec: (Po chvíli k Synovi.) Jak se ti to mohlo stát.

Syn: Chyběla mu půlka tváře. Nevěděli.

Otec: (Zdrceně udeří do stolu.)

Maruška: (Přitroube a nesměle se přiblíží k Synovi.) Ivane, nic si z toho nedělej. Upeču ti buchty.

Syn: Já za to nemůžu. Chyběla mu půlka tváře.

Maruška: Upeču ti buchty. S tvarohem. Anebo s povidlama.

Vypravěčka: (Přichází jako obvykle.) A tak to dopadlo. (Po přiměřené pauze opona.)

Japonský dramatik, patřící k těm několika, kteří významně ovlivnili poválečnou japonskou dramaturgii. Byl však známější jako prozaik - a to zejména v zahraničí - a patřil k pěti v mezinárodním kontextu nejznámějším a také nejprekládanějším japonským autorům (i do češtiny), kteří byli všichni navrhováni na Nobelovu cenu za literaturu (Tanizaki, Kawabata, Mišima, Abe, Óe). V případě Kóbó Abeho byla čeština dokonce vůbec prvním jazykem, do něhož byl přeložen (časopisecky už v roce 1957). Tento fakt a dvojnásobná návštěva tehdejšího Československa byly prvotními impulzy Abeho velmi blízkého, přátelského vztahu k naší zemi. V roce 1968 jej osvědčil i aktivními protesty proti okupaci Československa, které uveřejňoval v japonském tisku.

Do literatury vstoupil kratšími prózami v druhé polovině 40. let, po návratu z Mandžuska, kde jeho otec působil jako lékař. Zážitky a dojmy z Číny a Mandžuska se mu staly inspirací pro několik próz a dramát (např. román

Zvěř táhne k domovům, 1957). Už jeho první prózy prokázaly, že japonská literatura v něm získala avantgardního umělce, originálního experimentátora s bohatou tvůrčí invencí a představivostí. Tematika a moderní jazyk jeho literatury byly přitažlivé a srozumitelné pro čtenáře celého světa. Soudí se o něm, že se stal prvním skutečně mezinárodním japonským spisovatelem.

Svá díla často zasazoval do blíže neurčeného prostředí. Málokdy něco přímo nasvědčuje tomu, že se děj nutně musí odehrávat v Japonsku. Postavy většinou nemívají jména. V jeho divadelních hrách vystupují převážně osoby charakterizované jen obecně jako Otec, Syn, Žena apod. Typicky japonské reálie (ohřívadlo hibači, rohože tatami...) sice nasvědčují tomu, že se děj odehrává v Japonsku, ale může se odehrávat i úplně jinde. Tento „nedostatek japonskosti“ mu na jedné straně přinesl popularitu a čtenáře v zahraničí, na straně druhé se v Japonsku nikdy nestal skutečně masově čteným autorem. Charakter jeho děl, v nichž hrálo důležitou roli i absurdno a komično, se odlišoval od tematiky a estétství starší literatury. Abe je také charakteristický (a nejaponský) svou až dětsky bezelstnou přímostí, s níž zesměšňoval a kritizoval pokrytectví institucí nebo jednotlivců atd. Ve svých prózách i dramatech dokázal vyhmátnout i témata všelidská, nejen ryze japonská. Tím byl naopak srozumitelný mladým, kteří se cítili v překotně se modernizující a sociálně i duchovně se proměňující společnosti ztraceni. Podobně jako Abeho hrdinové prožívali pocity úzkosti a odcizení a bezradně hledali v novém společenském uspořádání své místo. Laické nadšení autora pro nejnovější technické vynálezy a objevy i bohatá fantazie surrealisty přilákala také milovníky literatury vědecko-fantastické.

Je trochu paradoxem, že Abe, který se v některých údobích života věnoval divadlu a dramatické tvorbě mnohem intenzivněji než próze, napsal svou první divadelní hru *Uniforma* (1954) spíše náhodně, v časové tísní. Opravdu světového jména dosáhl Abe svým románem *Písečná žena*, 1962, a to zvláště poté, co jeho zfilmovaná podoba, k níž Abe napsal scénář, obdržela Velkou cenu na filmovém festivalu v Cannes 1964. Filmové podoby se dočkaly i další Abeho romány *Tvář toho druhého* a *Spálená mapa*. Sám Abe napsal nejen kolem dvou desítek divadelních her (*Hon na otroky*, 1958; *Duch je tady*, 1958; *Neúmyslná vražda*, 1971; *Zelené punčochy*, 1974; *Zločin pana S. Karumy*, 1978 atd.), z jeho pera vzešly i filmové scénáře, televizní dramata a rozhlasové hry, autorsky činný byl i v oblasti muzikálu.

Po roce 1976 však Abe dospěl k názoru, že si literatura divadlo uzurpovala a začal se intenzivně zabývat divadlem neliterárním, v němž je minimální potřeba dialogu a vše závisí na pohybech herců, světlech a hudbě. V tomto duchu jeho studio (které založil v roce 1971, tzv. Studio Kóbó Abeho) uvedlo hru *Slůně je mrtvé*, s níž vystupovalo nejen v Japonsku, ale hostovalo i v Americe. Třebaže Abe doufal, že neliterární divadlo má světlou budoucnost, nestalo se tak, a tato hra byla jeho hrou poslední. Uvědomil si zřejmě, že svým snahám o dramatický tvar bez zápletky a dialogů zcela obětoval to, co bylo jednou z největších předností jeho literárních děl - skvělá práce s jazykem. Koncem 70. let Abeho studio ukončilo svou činnost a Abe se dál věnoval jen tvorbě prozaické a esejistické.

V některých svých hrách se Abe tematicky vracel ke svým dřívějším prózám. Důvod pramenil v jeho vášnivém zálibě se k tématům a situacím znovu vracet, nahlížet je z nejrůznějších stran. Do této skupiny patří i hra *Ani ty nejsi bez viny*. Jejím předobrazem byla povídka *Smrt bez souvislosti*, která je - na rozdíl od hry - „jen“ detailní analýzou duševních pochodů muže, jenž nalezne ve svém pokoji neznámou mrtvolu. Abe se ve svých hrách s oblibou zabýval otázkou odvahy a zbabělosti. Jeho hrdinové, kteří se často pohybují v klaustrofobně uzavřeném prostoru, patří často k typům nerozhodných, bázlivých jedinců, kteří nejsou schopni razantního kroku a nedokážou ani bránit sami sebe. Abe se také vyznačoval jednou, pro Čechy velmi přitažlivou vlastností: měl velký smysl pro humor, často černý a s trpkým přídechem. Jeho hry také téměř vždy obsahují alegorické prvky a svou tajemnou víceznačností jsou blízké dílům dramatiků jako je Samuel Beckett a Harold Pinter, k nimž také Abe vzhlížel s velkým uznáním a obdivem.

(Připraveno s použitím článku V. Winkelhöferové Kóbó

Abe dramatik.)

Ani ty nejsi bez viny (1965)

Překlad: Z japonského originálu *Omae nimo cumi ga aru*, obsaženého ve svazku *Abe kóbó zensakuhin-šú*, (11), vydaného nakladatelstvím Šinčóša, Tokio 1973, přeložila Vlasta Winkelhöferová.

Prostředí: Odehrává se na chodbě před bytem a zejména uvnitř bytu-pokoje mladého Muže.

Osoby: 6 – 8 mužů (variabilní podle počtu policistů – němých rolí; Soused – střední věk, asi 50 let; Muž – mladší, asi 30; Mrtvola – spíše střední věk, až starší; Roznašeč novin a Policisté – libovolný věk) + 3 ženy (Sousedka – střední věk, asi 50; Žena – mladší, asi 25-30 let; Žena jdoucí na nákupy – libovolný věk). Přičemž hlavními postavami (velké role) jsou Muž, Žena a Mrtvola. Menší pak Soused a Sousedka, ostatní jsou role epizodní a němé.

Hra *Ani ty nejsi bez viny* v mnohém potvrzuje a obsahuje to, co bylo o Abeho díle napsáno výše. V devíti obrazech se odehraje příběh, jehož dějová fakta lze snadno převyprávět, ovšem skutečný význam nespočívá v příběhu samém, nýbrž ve zveřejněných duševních pochodech a myšlenkách zúčastněných postav, zejména pak Muže.

Na začátku Soused a Sousedka společně, za pomoci dětského kočárku, přemístí odněkud (zřejmě ze svého bytu) Mrtvolu do bytu Muže. Soused se do bytu vloupe, zveřejňuje přitom v monologu své postřehy, vnímání okolí, vlastní fabulaci budoucího děje atd. Chodbou před bytem projde několik němých postav, které vyjadřují podezření nad chováním Souseda. Mrtvola je tedy nyní v pokoji – byt – Muže. Muž se vrací domů a Mrtvolu nachází. Ihned ho napadá, že musí zavolat policii, ale stručným zmapováním situace dochází k závěru, že mu jeho nevinu nikdo neuvěří, a že vražda a přesun mrtvol byly asi naplánovány tak, aby v podezření upadl právě on a nikdo jiný. Muž pak začne Mrtvolu přemísťovat, odstraňovat domnělé podezřelé předměty (např. spálí fotoalbum), chová se nelogicky a zbrkle. Svě vnitřní pochody neustále zveřejňuje. Načež Mrtvola „ožívá“, respektive oznamuje, že není živým člověkem, je Mrtvolou, která mluví, něco jako duch. Dále ji vidí a slyší pouze Muž. Mrtvola se stává tím, kdo Muže vrací zpět do reality, nutí ho logicky uvažovat, možná je ztělesněním jeho myšlenek, pochyb, ale i podvědomím apod. Přesvědčuje ho, aby zavolal policii, bere se také o „své právo“, aby se zjistilo, kdo je vrah. Muž ale předkládá další a další argumenty, proč ještě policii nezavolá a přitom neustále odstraňuje důležité stopy – otisky prstů, krvavé skvrny, stopy po kolečkách kočárku atd. Mrtvola ho na to upozorňuje, ale marně. Za chvíli má přijít Mužova milá – Žena. Muž tedy Mrtvolu přemísťuje pod postel. Mezitím na dveře klepe Sousedka a v rozhovoru s Mužem se chová velmi podezřele a naprosto nápadně. Sonduje, jak se věc vyvíjí, ale Muž z hlediska diváka (resp. čtenáře) – detektiva dělá další chybu, Sousedce o Mrtvole neřekne. Neřekne o ní ani Ženě, která vzápětí přichází s evidentním cílem prožít hezký večer s milým Mužem a dohodnout se na dalším vývoji vztahu, resp. na zařízení jejich společného bytu, života atd. Žena rozpozná velmi brzy, že Muž se chová divně. Trvá na tom, aby Žena nechala ležet knihu na zemi – na krvavé skvrně, vede dialog s neexistující osobou (Mrtvolou), je podrážděný, Žena začíná pochybovat o své volbě partnera. Dojde k hádce a vzápětí ke smíření, je zřejmé, že Žena je odhodlána si Muže vzít, nebo s ním žít, pochopit ho, odpustit mu cokoli. („Už jsem se rozhodla přijmout cokoli. Tvoje slova, tvé skutky, vše, co je v tomto bytě...“) Během její návštěvy přichází Soused, který se stejně jako sousek chová velmi nápadně a podezřele, pro diváka (čtenáře) je zřejmé, že on je vrah a dokonce se ozřejmuje i motiv vraždy – peníze. Soused je agresivnější než Sousedka, chce se podívat pod Mužovu postel. Muž to nedovolí a Souseda vyhodí. Žena se pak snaží také pod postel podívat, ale ani jí to Muž nedovolí a neposlechne Mrtvolu, která mu radí říci Ženě vše a po další dílčí hádce Žena odchází. Její návštěva je samostatným, důležitým motivem celé hry. Je jakousi dílčí analýzou, zde analýzou vztahu muže a ženy obecně, jejich komunikace, vzájemné důvěry atd.

Teprve s Mrtvolou o samotě, ale spíše - obrazně řečeno - o samotě, tedy santostatně – se Muž rozhodne dojít pro policii. Ve chvíli, kdy by byl objektivně nejvíce podezřelý z vraždy. Než se vrátí, Soused a Sousedka znovu vniknou do Mužova bytu a Mrtvolu zase na kočárku odvezou. Do prázdného bytu se vrací usmířená Žena a pouze v kombiné se zavrtá do postele, kde potmě čeká na Muže. Muž přivádí Policisty, na otázku „Tak kde je oběť?“ odpovídá tak, že ukáže na postel, scéna se proměňuje v živý obraz, kterým prochází Mrtvola a v krátkém monologu zobecňuje právě viděné („Je tu čistě teoretická možnost, že po vašem návratu domů tam budu na vás čekat...“), čímž podtrhuje modelovost hry.

Hra *Ani ty nejsi bez viny* je zajisté v první řadě analýzou lidské duše, činnů, myšlenek v konkrétní situaci, ale i mimo ni. Modelovost platí pro lidský život, duši, činy a myšlenky obecně. Pracuje s prvky absurdního divadla, je založena na velmi realistickém základě a není jí cizí ani již zmíněný Abeho černý humor. A ještě připomínám – rozhodně není třeba obávat se při případné realizaci jakýchkoli „japonských reálií“.

Hra *Ani ty nejsi bez viny* a článek Vlasty Winkelhöferové jsou k dispozici v časopisu SaD 2/2001.